

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

Програма підготовки для підтримання
кваліфікації суддів окружних
адміністративних судів та помічників судів
окружних та апеляційних адміністративних
судів

19 лютого 2024 року

Представництво прокуратурою інтересів держави в адміністративному суді

Ян БЕРНАЗЮК

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Пов'язані поняття:

1. Система правосуддя
2. Представництво (самопредставництво)
3. Правоздатність (*locus standi*)
4. Принцип законності
5. Суспільні (публічні) інтереси
6. Колективний позов (*actio popularis*, *class action*, *representative action*)
7. Інтереси держави
8. Баланс приватних, суспільних (публічних) та інтересів держави
9. Позови суб'єктів владних повноважень
10. Справи, які не підлягають розгляду в суді (жоден суд)
11. Адміністративний суд (публічно-правовий спір)
12. Довіра до суду

Запитання для дискусії

1. Чи має переваги прокурор, порівняно з іншими учасниками справи?
2. Чи існуючий порядок звернення прокурора з позовом, апеляційними та касаційними скаргами відповідає принципам рівності та змагальності?
3. Чи може суб'єкт владних повноважень в інтересах якого подано позов відмовитися від позову, визнати його тощо?
4. Можна стверджувати, що в Україні прокуратура уповноважена (разом з громадськими організаціями та ін.) подавати колективні позови?
5. Чи є відмінність (для обговорюваної теми) у статусі органу державної влади та органу місцевого самоврядування?

You

Які основні переваги участі прокуратури у справах у суді поза межами кримінального процесу?

ChatGPT

Участь прокуратури у справах у суді поза межами кримінального процесу має кілька переваг:

1. **Захист інтересів держави:** Прокуратура представляє інтереси держави в судових процесах, що не обмежуються лише кримінальними справами. Це дозволяє забезпечити дотримання законності та захист прав та інтересів держави в різних сферах права, таких як цивільне, адміністративне, фінансове тощо.
2. **Представництво інтересів громадян:** Прокуратура може брати участь у справах, що стосуються інтересів громадян, які підпадають під її компетенцію. Це може включати захист прав та інтересів певних категорій громадян, захист від недобросовісних дій організацій або приватних осіб, та інше.

3. Контроль за дотриманням законності: Участь

прокуратури у судових процесах дозволяє забезпечити контроль за дотриманням законності та правових норм у вирішенні різних правових питань. Це сприяє забезпеченню справедливості та правопорядку в суспільстві.

4. Ефективна правова захист: Завдяки своєму досвіду та знанням, прокуратура може забезпечити ефективний захист інтересів держави та громадян у судових процесах поза межами кримінального процесу.

5. Попередження правопорушень: Участь прокуратури у судових процесах може мати профілактичний ефект, сприяючи попередженню правопорушень та виявленню потенційних порушень законності ще до їх настання.

Загалом, участь прокуратури у справах у суді поза межами кримінального процесу допомагає забезпечити дотримання законності, захист прав та інтересів держави та громадян, а також попередження правопорушень.

You

Як прокурор може захищати інтереси суспільства в суді поза межами кримінального процесу?

ChatGPT

Прокурор може захищати інтереси суспільства в суді поза межами кримінального процесу через наступні дії:

1. **Участь у цивільних справах:** Прокурор може брати участь у цивільних справах, де захист інтересів держави або громадян потребується. Наприклад, у справах про відшкодування збитків, порушення прав споживачів або незаконне використання державного майна.
2. **Участь у справах адміністративного характеру:**
Прокурор має право виступати у справах, що стосуються порушень адміністративного законодавства. Наприклад, у справах про недодержання будівельних норм та правил, екологічні порушення або порушення прав споживачів.

3. Контроль за додержанням конституційних прав:

Прокурор виступає як гарант додержання конституційних прав громадян та може виступати у справах, які стосуються порушення конституційних гарантій, свобод та прав людини.

4. Представництво інтересів держави: Прокурор

представляє інтереси держави в судових процесах поза межами кримінального правопорушення, допомагаючи забезпечити дотримання законності та захист прав та інтересів суспільства.

5. Захист прав споживачів: Прокурор може виступати у

справах, які стосуються захисту прав та інтересів споживачів, наприклад, у справах про недобросовісну торгівлю, обман споживачів або недотримання стандартів якості продукції.

Ці дії допомагають прокурору забезпечувати додержання законності, захищати інтереси суспільства та гарантувати права та свободи громадян у різних сферах життя.

You

Які є запобіжники зловживання прокурором правом захищати інтереси суспільства в суді поза межами кримінального процесу?

ChatGPT

Існують кілька запобіжників, які можуть запобігти зловживанню прокурором правом захищати інтереси суспільства в суді поза межами кримінального процесу:

1. **Професійні стандарти та етичні норми:** Прокурори повинні дотримуватися встановлених професійних стандартів та етичних норм у своїй діяльності. Це включає обов'язок діяти відповідно до закону, уникати конфлікту інтересів та дотримуватися високих стандартів поведінки.
2. **Контроль громадськості:** Громадськість може відстежувати діяльність прокурорів і виявляти випадки зловживання або недієвості у їхній роботі. Громадськість може виступати в якості контролюючого механізму, який забезпечує відкритість та відповідальність прокурорів.
3. **Судовий контроль:** Рішення прокурорів у цивільних або адміністративних справах можуть бути піддані судовому контролю. Суд може переглянути дії прокурора і визначити, чи діяв він в межах своїх повноважень і чи був обґрунтованим його втручання.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Розділ VII «ПРОКУРАТУРА» **виключено** на підставі Закону № 1401-VIII від 02.06.2016

Розділ VIII «ПРАВОСУДДЯ»

п. 3. ч. 1 ст. 131-1

В Україні діє прокуратура, яка здійснює, **представництво інтересів держави в суді** у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом.

Перехідні положення

п. 9 Представництво відповідно до закону прокуратурою **громадян в судах** у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, - до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

п. 10 Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Статус прокуратури зазнав суттєвих змін після прийняття у 2014 році нового Закону України «Про прокуратуру» та внесення у 2016 році змін до Конституції України щодо правосуддя.

У пояснювальній записці до законопроекту «Про прокуратуру» зазначалось, що адаптація національного законодавства до європейських норм потребує переосмислення ролі прокуратури у захисті інтересів держави та суспільства, позбавлення прокуратури надмірних повноважень щодо здійснення «загального нагляду» за додержанням законів та водночас вимагає запровадження правових механізмів, які дозволять підвищити ефективність її діяльності та зосередити основну увагу на питаннях, пов'язаних із кримінальним судочинством.

Після прийняття нового Закону України «Про прокуратуру» роль прокуратури у сфері представництва інтересів держави носить допоміжний характер, оскільки передбачається, що основну роль відіграють профільні органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, які самостійно звертатимуться до суду.

Для цього у відповідні закони, зокрема «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації», були внесені зміни, які передбачають, що суб'єкти владних повноважень звертаються до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України.

Закон України «Про прокуратуру»

У ч. 3 ст. 23 цього Закону України закріплено вичерпний перелік підстав для здійснення прокуратурою представництва інтересів держави в суді у некримінальних провадженнях:

- 1) захист інтересів держави **не здійснює або неналежним чином здійснює** орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження,
- 2) **відсутній** компетентний орган.

Закон України «Про прокуратуру»

Згідно з ч.ч. 3, 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»:

- наявність підстав для представництва має бути обґрунтована прокурором у суді;
- прокурор здійснює представництво інтересів держави в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва;
- у разі підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу;
- прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це відповідного суб'єкта владних повноважень;
- наявність підстав для представництва може бути оскаржена суб'єктом владних повноважень;
- не допускається здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державних компаній, а також у правовідносинах, пов'язаних із виборчим процесом, проведенням референдумів, діяльністю Верховної Ради України, Президента України, створенням та діяльністю засобів масової інформації, а також політичних партій, релігійних організацій, організацій, що здійснюють професійне самоврядування, та інших громадських об'єднань.

Кодекс адміністративного судочинства України

Слід звернути увагу на те, що КАС України містить деякі додаткові запобіжники від безпідставних позовів прокурорів:

- позовна заява повертається позивачеві, якщо відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави(п.п. 7 ч. 4 ст. 169);
- суд може постановити окрему ухвалу у випадку неналежного виконання професійних обов'язків (в тому числі якщо підписана прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства прокурором (ч. 3 ст. 249).

Відповідно до ч. 4 ст. 54 цього Кодексу відмова органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, від позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті.

Ухвала Верховного Суду від 12 грудня 2023 року у справі №340/11/23

Керівник Олександрійської окружної прокуратури Кіровоградської в інтересах держави в особі Петрівської селищної ради, зокрема її структурного підрозділу – Служби у справах дітей звернувся до Кіровоградського окружного адміністративного суду з позовом до Відділу освіти Петрівської селищної ради Олександрійського району Кіровоградської області, треті особи (10 дітей-сиріт), в якому просить визнати протиправною бездіяльність відповідача та зобов'язати нарахувати і виплатити одноразову грошову допомогу, передбачену статтею 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», у розмірі шести прожиткових мінімумів для осіб відповідного віку.

Пропонується відступити від правових висновків Верховного Суду, викладених у постановках від 18 листопада 2021 року у справі № 140/4953/20, від 7 серпня 2023 року у справі № 120/2940/23, від 11 жовтня 2023 року у справі № 120/6160/23, від 31 жовтня 2023 року у справі № 480/1729/23 та в інших постановках, де цю позицію застосовано, стосовно того, що прокурор, звертаючись із позовом до суду на захист прав та інтересів фізичних осіб, які ним вказані у позовній заяві, та які, на його переконання, незаконно були позбавлені наданих державою гарантій у сфері захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, фактично звертається не в інтересах держави, а в інтересах громадянина.

Ухвала Верховного Суду від 12 грудня 2023 року у справі №340/11/23

1. починаючи з 30 вересня 2016 року прокурор може звертатися із позовом у справах, пов'язаних з охороною дитинства, виключно в інтересах держави, оскільки це узгоджується з положеннями частини першої статті 131-1 Конституції України;
2. невиконання уповноваженим органом місцевого самоврядування повноважень у сфері соціального забезпечення дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей-сиріт при одночасній бездіяльності органу, який за законом уповноважений здійснювати контроль за реалізацією державної політики у сфері охорони дитинства (структурного підрозділу Служби у справах дітей) є порушенням інтересів держави;
3. бездіяльність Відділу освіти завдає шкоду інтересам держави у сфері охорони дитинства, а не тільки окремо взятої дитини, оскільки порушує засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини і мають на меті забезпечення належної реалізації органами місцевого самоврядування своїх повноважень у сфері захисту дітей;
4. прокурор, звертаючись до суду з метою захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на отримання одноразової грошової допомоги у порядку статті 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», фактично діє в інтересах держави, оскільки реалізація державної політики у сфері захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, сприяє створенню здорового та освіченого населення, протидії безпритульності, зниженню соціальної нерівності та напруги, що в цілому позитивно позначається на соціально-економічному розвитку держави;

Постанови Верховного Суду від 1 травня 2023 року у справі № 260/925/21 та від 13 червня 2023 року у справі № 580/8729/21

За правилами частини 3 статті 5 КАС України до суду можуть звертатися в інтересах інших осіб органи та особи, яким законом надано таке право.

Відповідно до частини 3 статті 53 КАС України у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, вступає за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

Відповідно до статті 15 Закону України "Про прокуратуру" прокурором органу прокуратури, серед інших, є перший заступник та заступник керівника обласної прокуратури.

Відповідно до частини 3 статті 24 цього Закону право подання апеляційної чи касаційної скарги на судові рішення в цивільній, адміністративній, господарській справі надається прокурору, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від участі в розгляді справи прокурору вищого рівня: Генеральному прокурору, його першому заступнику та заступникам, керівникам обласних та окружних прокуратур, першим заступникам та заступникам керівників обласних прокуратур, керівнику, заступникам керівника, керівникам підрозділів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Частиною 3 статті 11 Закону передбачено, що у разі відсутності керівника обласної прокуратури його повноваження здійснює перший заступник керівника обласної прокуратури, а в разі його відсутності - один із заступників керівника обласної прокуратури. Аналогічні правила закріплені у частині 3 статті 9 та частині 3 статті 13 Закону щодо Генерального прокурора та керівника окружної прокуратури відповідно.

Постанови Верховного Суду від 1 травня 2023 року у справі № 260/925/21 та від 13 червня 2023 року у справі № 580/8729/21

Верховний Суд відступив у цій справі від позиції, яка була висловлена у постановах від 07.09.2022 у справі №520/11630/19 та від 20.01.2021 у справі №520/8895/19, у яких Суд зробив висновок про відсутність у заступника керівника обласної прокуратури права на підписання та подання апеляційної скарги від імені обласної прокуратури:

«відповідно до частини третьої статті 11 Закону України «Про прокуратуру» у разі відсутності керівника обласної прокуратури його повноваження здійснює перший заступник керівника обласної прокуратури, а в разі його відсутності - один із заступників керівника обласної прокуратури. Отже, відповідно до закону у спірних правовідносинах саме керівник Закарпатської обласної прокуратури або його перший заступник (у разі відсутності керівника) уповноважені діяти від імені Закарпатської обласної прокуратури. При цьому до апеляційної скарги не додано доказів неможливості підписання такої керівником Закарпатської обласної прокуратури або його першим заступником».

Постанови Верховного Суду від 1 травня 2023 року у справі № 260/925/21 та від 13 червня 2023 року у справі № 580/8729/21

Таким чином, Кодекс адміністративного судочинства України та Закон №1697-VII розрізняють випадки, коли прокуратура діє як самостійний учасник справи і коли прокуратура діє як представник інтересів держави або громадянина.

Так, у першому випадку в суді забезпечується представництво інтересів самої прокуратури через інститут самопредставництва або представництва. У цьому випадку застосуванню підлягають частина перша статті 55 КАС України та відповідно частина 3 статті 9, частина 3 статті 11 та частина 3 статті 13 Закону.

У другому випадку прокуратура діє як представник і тоді застосуванню підлягають правила частини 3 статті 53 КАС України та частини 3 статті 24 Закону.

Висновки: забезпечуючи представництво інтересів держави, заступник керівника обласної прокуратури наділений правом подавати апеляційну скаргу на судові рішення.

Таке право заступник керівника обласної прокуратури має або як прокурор, який брав участь у судовому розгляді або як прокурор вищого рівня незалежно від участі в розгляді справи.

Постанова Верховного Суду від 29 листопада 2022 року у справі № 240/401/19

Прокурор звернувся до суду з позовом в інтересах держави до Державної служби геології та надр України, Державної комісії України по запасах корисних копалин, Житомирської обласної ради, вважаючи, що через протиправні дії та рішення цих органів були порушені інтереси держави у сфері дотримання встановленої процедури надання спеціального дозволу на користування надрами. Водночас позивач стверджував про відсутність органу, до повноважень якого належить здійснення контролю за дотриманням процедури надання надр у користування у спосіб, обраний прокурором, тобто шляхом звернення до суду.

Суд першої інстанції позов задовольнив. Суд апеляційної інстанції, залишаючи без розгляду позов, дійшов висновку, що Кабінет Міністрів України і Державна регуляторна служба України є компетентними та уповноваженими органами, що мають передбачене чинним законодавством право на звернення до суду із позовом щодо застосування заходів реагування у сфері державного контролю за законністю процедури отримання надр у користування. При цьому суд урахував правову позицію Верховного Суду, сформульовану, зокрема, в постанові у справі № 240/4936/18.

Постанова Верховного Суду від 29 листопада 2022 року у справі № 240/401/19

Спеціальним законом, а саме Кодексом України про надра, не передбачено право Кабінету Міністрів України, Державної регуляторної служби України або іншого органу звертатися з позовом до суду з метою оскарження рішень, дій або бездіяльності державних органів у правовідносинах, що виникають у межах процедури надання спеціального дозволу на користування надрами.

На підставі аналізу положень статей 13, 23, 41, 43, 89 та 95 Конституції України Суд дійшов висновку, що хоча в Основному Законі не йдеться про захист прокурором інтересів суспільства, але інтерес держави є насамперед інтересом більшості членів суспільства, якому вона служить. Отже, інтерес держави охоплює суспільні (публічні) інтереси. Тому прокурор може захищати і суспільні інтереси, зокрема, громад з тих самих підстав, що й інтереси держави. Відтак, звернення прокурора з позовом в інтересах держави охоплює, у тому числі, й захист інтересів громади.

Постанова Верховного Суду від 29 листопада 2022 року у справі № 240/401/19

1. Прокурор, звертаючись до суду з метою захисту інтересів держави, що охоплюють собою й інтереси певної територіальної громади, фактично діє в інтересах держави; оскільки відсутні чіткі критерії визначення поняття «інтереси держави», яке є оціночним, суди під час розгляду кожної конкретної справи повинні встановлювати наявність / відсутність інтересів держави та необхідність їх захисту в судовому порядку;
2. Прокурор має право самостійно звертатися до адміністративного суду з позовом у разі відсутності органу, який має повноваження на звернення до суду з таким самим позовом; передбачене законами загальне повноваження державного органу на звернення до суду або можливість бути позивачем чи відповідачем у справі (як-от у Кабінету Міністрів України), не свідчить про право такого органу на звернення з адміністративним позовом у конкретних правовідносинах, оскільки Законом має бути прямо визначено, у яких випадках та який орган може / повинен звернутися до суду;
3. Якщо адміністративні суди доходять висновку про відсутність у прокурора права на звернення з позовом до суду в інтересах держави з підстави наявності органу, що має повноваження на звернення з таким позовом до суду, суди повинні чітко вказати, до компетенції якого саме органу належить повноваження на звернення до суду та яким Законом це право передбачено.

Постанова Верховного Суду від 6 грудня 2023 року у справі № 440/6759/21

У цій справі прокурор звернувся до суду в інтересах держави, вважаючи, що відповідачі протиправно продовжили третій особі строк дії паспорту прив'язки тимчасової споруди, оскільки площа тимчасової споруди не відповідає визначеним законодавством нормам щодо її розміру, а також з огляду на те, що вона розташована ближче ніж 5 метрів до проїзної частини та на зупинці громадського транспорту на відстані ближче ніж 20 метрів в обидва боки по тротуару від встановленого дорожнього знаку, що порушує вимоги пункту 3.7.4 ДСТУ № 3587-97 «Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди». Крім того, така тимчасова споруда, за твердженням прокурора, розміщена без погодження з Національною поліцією України як того вимагають Єдині правила ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1994 року № 198.

Позивач також вказав, що спірне рішення прийнято Міськрадою з порушенням закону та порушує інтереси держави в особі територіальної громади міста, тому наявні підстави для звернення до суду прокурора та визначення Міської ради відповідачем, оскільки іншого органу місцевого самоврядування, який би міг здійснити захист інтересів держави в особі територіальної громади міста, не існує.

Постанова Верховного Суду від 20 вересня 2023 року у справі № 420/7463/20

Прокурор звернувся з цим позовом до адміністративного суду в інтересах держави, вважаючи, що рішенням сільради про надання дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність третій особі на території, щодо якої не розроблено містобудівну документації, внаслідок чого неможливо встановити її функціональне призначення, порушено інтереси держави у сфері встановленого порядку використання земель.

Суд погодився з доводами прокурора, що у цій справі має місце порушення інтересів територіальної громади села у зв'язку з наданням дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо виділення земельної ділянки у власність особи з цільовим призначенням, що не відповідає містобудівній документації на місцевому рівні, і це з урахуванням положень законодавства та судової практики є сумісним із з розумінням «інтересів держави».

Постанова Верховного Суду від 18 вересня 2023 року у справі № 240/3448/19

У цій справі прокурор звернувся з позовом в інтересах держави до Державної комісії України по запасах корисних копалин, Житомирської обласної ради, треті особи - Держгеонадра, Товариство, в якому просив визнати протиправним та скасувати протокол засідання колегії ДКЗ України та рішення двадцятої сесії Житомирської ОР

В обґрунтування своїх вимог прокурор зазначив, що прокуратурою Житомирської області виявлено факти порушення вимог природоохоронного законодавства під час розгляду матеріалів геолого-економічного обґрунтування виділення ділянки № 1 Верхолузького-2 родовища кристалічних порід, як окремого об'єкту надрокористування, та надання погодження Житомирською ОР на отримання спеціального дозволу на користування надрами Товариству. Наголошує, що протокол № 3745 від 7 грудня 2016 року засідання колегії ДКЗ України прийнятий на підставі матеріалів геолого-економічної оцінки, протоколу ДКЗ України від 30 травня 2008 року № 1519, договору купівлі-продажу геологічної інформації та інших документів, однак станом на момент розгляду поданих Товариством матеріалів, останнє не володіло спеціальним дозволом на користування надрами всупереч Положенню про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 865 від 22 грудня 1994 року.

Постанова Верховного Суду від 7 липня 2023 року у справі № 160/11383/22

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу прокурора на ухвалу Дніпропетровського окружного адміністративного суду та постанову Третього апеляційного адміністративного суду, якими закрито провадження в адміністративній справі за позовом прокурора до фізичних осіб про зобов'язання знести об'єкт самочинного будівництва, скасування рішення про державну реєстрацію права власності.

Верховний Суд також врахував, що прокурор звернувся до суду з позовом в інтересах держави в особі Управління державного архітектурно-будівельного контролю, обґрунтовуючи наявність підстав для представництва інтересів держави в суді тим, що після проведення чисельних перевірок відповідачів та винесення приписів про приведення об'єкта будівництва до стану, визначеного у будівельному паспорті, та невиконання відповідачами вимог таких приписів, УДАБК не звернулося до суду з позовом про знесення самочинного будівництва протягом розумного строку.

З урахуванням судової практики та з огляду на те, що у цій справі прокурор звернувся з позовом в інтересах держави в особі УДАБК як органу державного архітектурно-будівельного контролю, що неналежним чином, за висновком прокурора, виконує свої повноваження у відповідній сфері, Суд дійшов висновку, що звернення прокурора до суду з позовом про знесення самочинно збудованого об'єкта зумовлено правовідносинами публічно-правового характеру й повинно розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Постанова Верховного Суду від 5 липня 2023 року у справі № 380/15396/22

У цій справі прокурор подав позов в інтересах держави в особі Державної інспекції архітектури та містобудування України, Управління охорони історичного середовища Львівської міської ради, Департаменту архітектури та розвитку містобудування Львівської обласної державної адміністрації до фізичних осіб про зобов'язання вчинити дії (протиправність здійснення будівництва на об'єкті, що належить до пам'ятки архітектури).

У випадку звернення прокурора із позовом в інтересах держави положення частини другої статті 122 КАС України (для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється тримісячний строк, який обчислюється з дня виникнення відповідних підстав) слід застосовувати з урахуванням вимог частини третьої та четвертої статті 23 Закону України «Про прокуратуру», які серед іншого, вимагають від прокурора перед зверненням до суду з позовом в інтересах держави довести, що відповідний суб'єкт владних повноважень не здійснює або неналежним чином здійснює захист законних інтересів держави, а також попередньо, до звернення до суду, повідомити про це відповідного суб'єкта владних повноважень; крім того лише у такій ситуації прокурор отримує право запитувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребувати та отримувати від нього матеріали та їх копії.

Постанова Верховного Суду від 21 червня 2023 року у справі № 420/2910/22

У цій справі прокурор звернувся з позовом в інтересах Держекоінспекції до Суворовської районної адміністрації Одеської міської ради про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії та просив визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо неліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ будівельних відходів, твердих побутових відходів, а також звалища відходів органічного походження, що знаходяться на території промислової зони Суворовського району м. Одеси, та зобов'язати забезпечити в повному обсязі ліквідацію таких сміттєзвалищ.

Суд врахував, що у цій справі прокурор звернувся з позовом до суду з метою захисту інтересів держави у сфері забезпечення безпечного для життя та здоров'я населення довкілля, гарантованого Конституцією України, зокрема шляхом зобов'язання органу місцевого самоврядування виконати свої повноваження щодо ліквідації несанкціонованого сміттєзвалища на території відповідної територіальної громади. Суд погодився з тим, що таке обґрунтування позову є сумісним із поняттям «інтереси держави».

Постанова Верховного Суду від 9 травня 2023 року у справі № 480/5165/21

У цій справі прокурор звернувся з позовом в інтересах держави до Управління архітектури та містобудування, треті особи: Товариство з обмеженою відповідальністю, Управління державної інспекції архітектури і містобудування про визнання протиправними та скасування містобудівних умов та обмежень.

Спірні правовідносини у цій справі виникли з приводу надання Товариству МУО забудови земельної ділянки (знаходилася громадська вбиральня), які прокурор вважав протиправними з огляду на невідповідності намірів забудови вимогам містобудівної документації на місцевому рівні: при їх наданні відповідачем, зокрема, не враховано відсутність детального плану території (ДПТ), погодженого шляхом проведення громадських слухань.

Постанова Верховного Суду від 23 червня 2023 року у справі № 160/6214/21

Спiр у цiй справi виник у зв'язку iз вiдмовою сiльради затвердити позивачу проєкт землеустрою щодо вiдведення земельної дiлянки у власнiсть для ведення особистого селянського господарства. Вiдмова ґрунтувалася на тiй пiдставi, що долучений до проєкту землеустрою висновок про погодження останнього виданий ще у 2016 року, а тому, на думку вiдповідача, такий **висновок уже втратив чиннiсть**.

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив визнати рiшення сiльради про вiдмову у затвердженнi проєкту землеустрою щодо вiдведення позивачу земельної дiлянки у власнiсть для ведення особистого селянського господарства протиправною та зобов'язати вiдповідача затвердити вiдповiдний проєкт землеустрою.

Суди першої та апеляцiйної iнстанцiй позов задовольнили, оскiльки дiйшли висновку про те, що вiдповiдно до вимог Земельного кодексу України строк дiї висновкiв про погодження проєктiв землеустрою не обмежений, а тому спiрне рiшення вiдповідача про вiдмову у затвердженнi проєкту землеустрою з наведених у спiрному рiшеннi пiдстав є необґрунтованим.

Постанова Верховного Суду від 18 січня 2023 року у справі № 160/6211/21

Звертаючись з касаційною скаргою до Суду, прокурор зазначив, що пропуск строку на апеляційне оскарження зумовлено, зокрема тим, що він не брав участі у розгляді цієї справи у суді першої інстанції, а про наявність судового рішення у цій справі дізнався з Єдиного державного реєстру судових рішень. Крім того, прокурор зазначив, що затримку у зверненні з апеляційною скаргою також спричинено зверненнями до сільської ради й очікуванням відповідей на надані запити.

Встановлення строків звернення до адміністративного суду у системному зв'язку з принципом правової визначеності слугує меті забезпечення передбачуваності для відповідача (як правило, суб'єкта владних повноважень у адміністративних справах) та інших осіб того, що зі впливом встановленого законом або судом проміжку часу прийняте рішення, здійснена дія (бездіяльність) суб'єкта владних повноважень або судове рішення отримують додаткову легітимність (стабільність) та не передбачатимуть можливості перегляду (скасування), а правові наслідки їх прийняття (вчинення) не будуть відмінені. Тобто встановлені строки звернення до адміністративного суду сприяють уникненню ситуації правової невизначеності щодо статусу рішень, дій (бездіяльності) суб'єкта владних повноважень, а також судового рішення.

Використані джерела:

1. Берназюк Ян. Особливості представництва прокурором інтересів держави в суді: нове законодавство та актуальні підходи Верховного Суду <https://sud.ua/ru/news/blog/168820-osoblivosti-predstavnitstva-prokurorom-interesiv-derzhavi-v-sudi-nove-zakonodavstvo-ta-aktualni-pidkhodi-verkhovnogo-sudu>
2. Берназюк Ян. Аналіз судової практики в адміністративних справах за участю прокурора <https://sud.ua/ru/news/blog/169593-analiz-sudovoyi-praktiki-v-administrativnikh-spravakh-za-uchastyu-prokurora>
3. Берназюк Ян. Міжнародні стандарти участі прокурора у судовому провадженні поза межами кримінального процесу https://sud.ua/ru/news/blog/170994-mizhnarodni-standarti-uchasti-prokurora-u-sudovomu-provadhenni-pozamezhami-kriminalnogo-protsesu?fbclid=IwAR0T7OT1HB9dL52wcGrwiXEsbZei_RxkTZebZl9h89Uluq38EsnvBS1uYvI
4. Берназюк Ян. Конституційний принцип рівності та його особливості в адміністративному судочинстві <https://sud.ua/ru/news/blog/143839-konstitutsiynyi-printsip-rivnosti-ta-yogo-osoblivosti-v-administrativnomu-sudochinstvi>
5. Берназюк Ян. Міжнародні стандарти дотримання принципу змагальності в судовому процесі <https://sud.ua/ru/news/blog/149910-mizhnarodni-standarti-dotrimannya-printsipu-zmagalnosti-v-sudovomu-protsesi>
6. Берназюк Ян. Правові підстави звернення суб'єкта владних повноважень з позовом до суб'єкта приватного права <https://sud.ua/ru/news/blog/165093-pravovi-pidstavi-zvernennya-subyekta-vladnikh-povnovazhen-z-pozovom-do-subyekta-privatnogo-prava>
7. Берназюк Ян. Участь прокурора в адміністративному судочинстві» <http://nsj.gov.ua/ua/news/opratsuvannya-aktualnih-pitan-sudochinstva-suddyami-okrujnih-administrativnih-sudiv->
8. Берназюк Ян. Конституційні та законодавчі підстави для реалізації прокурором повноваження щодо звернення до адміністративного суду з позовом про протиправність процедури розпорядження надрами (справа Верховного Суду про захисту суспільного інтересу) (<https://constitutionalist.com.ua/konstytutsijni-ta-zakonodavchi-pidstavy-dlia-realizatsii-prokurorom-povnovazhennia-shchodo-zvernennia-do-administratyvnoho-sudu-z-pozovom-pro-protypravnist-protsedury-rozporiadzhennia-nadramy-sprava-v>

Використані джерела:

9. Берназюк Ян. Звернення суб'єкта владних повноважень із позовом до адміністративного суду: виняток чи необхідність <https://sud.ua/ru/news/blog/164638-zvernennya-subyekta-vladnikh-povnovazhen-z-pozovom-do-administrativnogo-sudu-vinyatok-chi-neobkhdnist>
10. Берназюк Ян. Правові підстави звернення суб'єкта владних повноважень з позовом до суб'єкта приватного права <https://sud.ua/ru/news/blog/165093-pravovi-pidstavi-zvernennya-subyekta-vladnikh-povnovazhen-z-pozovom-do-subyekta-privatnogo-prava>
11. Берназюк Ян. Правові підстави звернення суб'єкта владних повноважень з позовом до суб'єкта приватного права // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка. – 2020, № 1 (89), С. 121-134. <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/913/828>
12. Берназюк Ян. Звернення суб'єкта владних повноважень з позовом до адміністративного суду: виняток чи необхідність? // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Юридичні науки» Том 31 (70) № 2 2020 Частина 2. – С. 20-28 <http://juris.vernadskeyournals.in.ua/archive?id=51>
13. Берназюк Ян. Про позови, які не підлягають судовому розгляду. Судово-юридична газета. 2019. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/140426-pro-pozovi-yaki-ne-pidlyagayut-sudovomu-rozglyadu>
14. Берназюк Ян. Звернення до адміністративного суду з метою захисту інтересів територіальної громади є невід'ємним правом органу місцевого самоврядування. Судово-юридична газета. 2020. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/158827-zvernennya-do-administrativnogo-sudu-z-metoyu-zakhistu-interesiv-teritorialnoyi-gromadi-ye-nevidyemnim-pravom-organu-mistsevogo-samovryaduvannya>
15. Берназюк Ян. Окремі питання розмежування предметної юрисдикції судів у справах за участю органів місцевого самоврядування // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Серія Право. – Випуск 49. – Т. 2. – С. 170-173. http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.49/part_2/42.pdf
16. Берназюк Ян. Право органів місцевого самоврядування на звернення до адміністративного суду для захисту інтересів територіальної громад // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Юридичні науки» Том 31 (70) № 1 2020 – С. 112-117 <http://juris.vernadskeyournals.in.ua/31-70-1>

Використані джерела:

17. Берназюк Ян. Ознаки та зміст суспільного (публічного) інтересу, його співвідношення з державними інтересами // Право і суспільство № 6/2021 С. 146-153. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/6_2021/21.pdf
18. Берназюк Ян. Критерії дотримання балансу суспільних (публічних) та приватних інтересів у національній судовій практиці // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка. – 2021, № 4 (96), С. 22-35 <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1429/1302>
19. Берназюк Ян. Захист суспільного (публічного) інтересу як критерій обмеження конституційних прав та свобод особи // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Серія Право. – Випуск 68, С. 124-130. https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/02/NVUzhNU_68.pdf
20. Берназюк Ян. Поняття суспільного (публічного) інтересу в адміністративному судочинстві. The concept of public (public) interest in administrative judiciary // Visegrad Journal on Human Rights. 2021, № 6, С. 11-16. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2022/02/VJHR_6_2021_Last.pdf
21. Берназюк Ян. Аналіз судової практики в деяких категоріях справ щодо захисту суспільного (публічного) інтересу // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка. – 2022, № 1 (97), С. 159-168. <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1466>
22. Берназюк Ян. Суб'єкти захисту суспільного (публічного) інтересу в адміністративному судочинстві // Слово Національної школи суддів України. 2021, № 4 (37), С. 85-96 http://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2021/4_37_2021/Shkola-suddiv4-2021.pdf
23. Берназюк Ян. Вирішення адміністративних спорів між суб'єктами владних повноважень https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Spori_SVP_prezent.pdf
24. Берназюк Ян. Принцип законності як один із елементів верховенства права: особливості застосування під час вирішення соціальних спорів» [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist%20\(1\).pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist%20(1).pdf)
25. Берназюк Ян. «Доктрина actio popularis (позов на захист суспільних інтересів) в аспекті гарантованого права на доступ до правосуддя (26.01.24) <https://constitutionalist.com.ua/doktryna-actio-popularis-pozov-na-zakhyst-suspilnykh-interesiv-v-aspekti-harantovanoho-prava-na-dostup-do-pravosuddia>
26. Берназюк Ян. Адміністративний суд: конституційний статус, завдання та місце в системі судоустрою України // Слово Національної школи суддів України. – 2023, № 2(43) 2023, С. 28-46. http://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2023_2_43/slovo02-23.pdf

Верховний
Суд

Дякую за увагу!